

ABOUT PLACES AND THEIR THERAPEUTIC PROPERTIES. PRIMARY TOPONYMS DERIVED FROM NAMES OF PLANTS IN THE ROMANIAN LANGUAGE

Diana Boc-Sînmărghișan

Assist. Prof., PhD, "Victor Babeș" University of Medicine and Pharmacy, Cluj-Napoca

Abstract: Coming to life together with the mankind and enjoying the advantages of the progress of science, phytotherapy deeply and sustainably influenced the Romanian toponymy, herbal remedies being a common practice of all folks in the world. The microtoponyms from Bistra and Sebeș Valleys preserve unique forms, bringing back to life ancient practices that talk about how human being learned, experimentally, to choose the most useful plants for prophylactic or curative purposes from the nature surrounding them. The phytonimy of the researched localities is based on appellatives which prove the richness of the local flora, denominating forests, trees, shrubs, fruit trees, flowers, vegetables, cereals etc. By their structure, those toponyms may be classified in: simple toponyms (non-derivative and derivative) and compound toponyms. In this study we will concentrate on the category of simple names, non-derivative or primary names. This category refers to names of places formed by a single word (or toponymic morpheme), their essential characteristic being that they cannot be analyzed by the toponymic compounds they are formed of. In the area we are interested in, those toponyms are rather well represented, as it is well known that mountainous regions are more likely to bear such primary topic names. In the researched localities, the simple, non-derivative toponyms come from names of plants, of herbal species that used to grow or still grow in these regions, or describe metaphorically the nature of those grounds.

Keywords: primary toponyms, plants, Bistra and Sebeș Valleys.

Introducere

Între denumirea topică și viața oamenilor care au trăit într-o anumită regiune există o strânsă legătură, fapt reflectat în limba vorbitorilor care au locuit și locuiesc neîncetat un teritoriu (v. Iordan 1963, p. 7). Toponimia este dependentă de sistemul limbii comune direct, sau indirect prin intermediul antroponimelor, formarea cuvintelor ca mijloc important de îmbogățire a vocabularului atrăgând atenția multor lingviști¹ interesați de acest domeniu.

Un domeniu vast, cum este cel al florei, a influențat în mod profund diversele sfere ale existenței umane, iar vasta bibliografie de specialitate o confirmă. Unul dintre câmpurile cu care a interacționat în mod complex și profund este onomastica. Remarcabila forță generatoare a numelor de plante este susținută și de multitudinea, respectiv diversitatea formelor care se regăsesc la nivel onomastic, iar toponimia minoră, în calitatea ei de a oglindi mai fidel viața oamenilor este dovada vie a acestei realități.

¹ Pascu 1916; Bolocan, Șodolescu-Silvestru 1995; Drăganu 1998; Drincu 1998; Goicu 2002; Tomici 2006 etc.

Prin structura lor, toponimele văilor Bistra și Sebeș provenite de la nume de plante pot fi clasificate în: *toponime simple (nederivate și derivate)* și *toponime compuse*. În prezentul studiu ne vom opri atenția asupra categoriei numelor simple, nederivate sau primare.

Toponimie versus fitoterapie

Un cuvânt în toponimie dezvăluie întreaga tradiție, rescrie o istorie transmițându-ne simpatetic nouă, urmașilor, în apelative simple, informații prețioase din cele mai diverse și importante domenii de interes. Datorită așezării sale geografice, a reliefului variat, dar și a climei favorabile dezvoltării unei bogate vegetații, în arealul localităților anchetate (văile Bistra și Sebeș), cele mai multe apelative topice compun subcategoria fitonimelor, cu 65 de entopice.

Sănătatea este, cu siguranță, lucrul cel mai de preț pe care omul, încă de la începuturi, a înțeles că trebuie să-l păstreze cu sfințenie. Dicționarul explicativ al limbii române dă următoarea definiție *sănătății*: „stare bună a unui organism la care funcționarea tuturor organelor se face în mod normal și regulat” (DEX). Atunci când ceva sau cineva intervine și distruge acest echilibru apare boala, ca răspuns al corpului nostru fizic, ca o formă de apărare, un țipăt disperat pe care-l strigă organele, întregul nostru organism. Fitoterapia² sau știința utilizării plantelor în folosul sănătății, are o vechime considerabilă³. Folosirea plantelor în scop profilactic și curativ ne este cunoscută de la egipteni, apoi de la greci și romani prin studiile și scrierile lui Hipocrat din secolul al V-lea î.Hr., a lui Dioscoride din secolul I d. Hr. *De Materia Medica* sau a lui Pliniu cel Bătrân, *Naturalis Historia* (cu cele 37 de volume). La început a fost superstiția, apoi experimentele științifice timide ale călugărilor, fitoterapia cunoscând perioade⁴ de glorie, dar și declin, în prezent ocupând locul binemeritat în cadrul terapiilor alternative.

Luând naștere odată cu omenirea și bucurându-se de progresul științei, fitoterapia a influențat în mod profund și durabil toponimia românească, remediile pe bază de plante fiind o practică obișnuită la toate popoarele lumii. În prezent sunt cunoscute peste 700 de plante medicinale folosite cu succes pentru tămăduirea bolilor, iar acest lucru se datorează experienței îndelungate a poporului nostru, toponimia, în calitatea ei de arhivă, stând mărturie acestei realități. De multe ori cuvântul comun care stă la baza formării numelui de loc a dispărut din limbă, conservându-se doar în toponimie.

Datorită principiilor active pe care le conțin, unele plante sunt folosite în industria farmaceutică pentru extragerea de substanțe necesare preparării medicamentelor sau utilizate în medicina populară. Conținutul semantic al toponimului ajută la o mai bună cunoaștere, „cu un cuvânt, în toponimie se oglindește întregul fel tradițional de viață al unui popor, inclusiv cultura sa materială și spirituală” (Homorodean 1980, p. 30) ține să sublinieze M. Homorodean, atrăgând atenția asupra caracterului „motiv local” al toponimelor care, spune el, „departe de a fi create la întâmplare, descriu, într-un fel sau altul, locurile pe care le desemnează” (*op. cit.* p. 20).

² De la gr. *phyton* “plantă”, *therapie* “știința tratării și vindecării bolilor”.

³ În urmă cu aproape 5000 de ani, în timpul domniei împăratului chinez Chi'en Nung, a apărut primul tratat despre plante, *Pen Tsao*, conținând descrieri ale utilizărilor medicinale a peste 300 de plante (v. *Utilizarea plantelor medicinale în terapie (curs)*).

⁴ În scopul efectuării studiilor au fost cultivate grădini cu plante medicinale în secolele XVI și XVII la Pisa în 1543, la Padova în 1545, la Leiden în 1587, Copenhaga în 1600, Londra 1606, Paris 1635, Berlin în 1679, Tokyo 1684 și Calcutta în 1787 (*Utilizarea plantelor medicinale în terapie (curs)*).

Despre toponimele simple sau nederivate

Această categorie prezintă cel mai înalt grad de toponimizare „toponimele simple reprezintă majoritatea numelor de locuri românești”, „având un grad de socializare maxim” (Jordan 1963, p. 378). Ele se referă la numele de locuri formate dintr-un singur cuvânt (sau morfem toponimic), așa cum explica A. Eremia (Eremia 1970, p. 30), caracteristica lor esențială fiind aceea de a nu putea fi defalcate, analizate în elemente toponimice componente, spre deosebire de cele derivate sau compuse.

Principalul mijloc de formare a toponimelor primare este cel lexico-semantic, pe cale semantică, afirmă A. Eremia (*op. cit.*), nu se creează unități lexicale noi, cuvintele rămânând aceleași, doar sensul acestora schimbându-se prin lărgire sau restrângere a sensului. Semantica intervine numai în momentul creării numelor topice, constituind criteriul de bază după care sunt denumite obiectele geografice în momentul creării acestora, urmând ca mai târziu ea să-și piardă valoarea inițială, primul plan fiind ocupat de un alt factor, și anume de funcția toponimelor, a antroponimelor, a numelor proprii în general. De multe ori cuvântul comun care stă la baza formării numelui de loc a dispărut din limbă⁵, conservându-se doar în toponimie, predispoziția spre schimbare fiind proprie lexicului comun care în procesul de toponimizare suferă modificări de ordin semantic. Spre deosebire de apelativ, care întotdeauna are un sens bine determinat, toponimul pierde cu timpul înțelesul inițial, pierzându-și sensul lexical, singura funcție va rămâne aceea de identificare, acesta desemnând un obiect individual determinat (Kurilowicz 1956 apud Florea 1970, p. 1138).

Din punct de vedere semantic, substantivele descriu mai bine un loc, în timp ce adjectivele se referă numai la o calitate a locului respectiv, exprimând particularitatea terenului sau a unui curs de apă⁶. Inițial aceste adjective, conservate în numele de locuri, aveau funcția de atribut pe lângă un substantiv cu care se acordau în gen, număr și caz. Cu timpul determinatul dispărând, adjectivele au ajuns să preia toate caracteristicile termenului determinat – atât funcția gramaticală cât și pe cea semantică. Astfel au devenit nume independente supuse procesului de substantivizare, care s-a realizat prin elipsa termenului determinat și articularea determinantului cu ajutorul indicelui de toponimizare. Gh. Bolocan ajunge la concluzia că, spre deosebire de numele masculine, denumirile de genul feminin poartă întotdeauna la singular articolul hotărât enclitic⁷. După Al. Graur explicația vine imediat pentru că, spune el, între numele topice și numele de persoane există un paralelism „obiceiul să se întrebuițeze forma articulată la feminine și cea nearticulată la masculine” (Graur 1972, p. 157), iar Gh. Bolocan explică: „cauza generalizării articolului trebuie căutată în interiorul sistemului toponimic. Numele de locuri apar pe baza apelativelor și se supun, măcar într-o fază de început, normelor limbii comune” (Bolocan 1977, p. 382).

Toponimele care au la bază adjective cu formă de plural, provin, de asemenea, din adjective substantivizate. Referindu-se la acest aspect, Gh. Bolocan sublinia că, de fapt, aceste toponime cunosc doar false plurale accentuate și că finalul în *-le* nu ar fi articol, pentru simplul fapt că toponimul nu se prezintă ca pluralul unui obiect (Bolocan 1977, p. 3-13). Același lingvist, într-un articol intitulat *Toponime compuse: modele cu prepoziții*, în „Limba română”, XXVII,

⁵ Pentru mai multe informații asupra acestui subiect, vezi Marius Sala, *În legătură cu raportul dintre evoluția apelativelor și a toponimelor*, în SCL, IX, 1958, nr. 3, p. 337-348.

⁶ În zona anchetată astfel de toponime sunt numeroase: *Ascuțita* (Glb), *Bogata* (M), *Murgana* (VB), *Răoasa* (VB), *Săraca* (Glb), *Strâmba* (Mal), *Strâmbu* (Bor), (Var), (Dlc) etc.

⁷ „Denumirile de genul masculin sau neutru sunt foarte numeroase și nearticulate, atât la singular cât și la plural. Dimpotrivă cele de genul feminin sunt la singular numai articulate” (Bolocan 1977, p. 379).

1978, nr. 1, p. 94, dar și Toma 1979, p. 39, Frățilă 2002, p. 203 arată că toponimele precedate de prepoziția *la* ar trebui încadrate tot la toponime simple pentru că, motivează ei, prepoziția din formația respectivă nu adaugă termenului pe care îl însoțește un alt sens așa cum se întâmplă cu acele toponime precedate de prepoziții precum: *deasupra*, *de către*, *după*, *între*, *pe sub*, *peste*, prepoziții care, odată alipite termenului în discuție, fac trimitere spre un alt referent. Am înregistrat și noi astfel de toponime provenite de la nume de plante: *La Ánini* (Glb), *La Brázi* (Car), *La Cárpen* (Măr), *La Carpeni* (Car), *La Píni* (Bor), *La Plútă* (Car), *La Răchíți* (Car), *La Sálcie* (Car), *La Spíni* (Bor), *La Vii* (Zer).

Unii specialiști consideră că tot în această categorie a toponimelor simple ar intra și numele de locuri provenite de la substantive colective, chiar dacă sunt derivate, întrucât toponimele respective provin din apelative la nivelul limbii comune, ele nu au suferit nicio schimbare prin investirea cu funcția de toponim (Toma 1979, p. 39).

Toponime nederivate provenite de la nume de plante în arealul văilor Bistra și Sebeș

În toponimia văilor Bistra și Sebeș categoria toponimelor simple este destul de bine reprezentată, știut fiind faptul că preferința numelor simple se îndreaptă spre zonele accidentate din punct de vedere geografic unde un singur cuvânt este suficient pentru a individualiza locul, care datorită relevanței fizice, nu mai are nevoie de elemente suplimentare pentru identificarea numelui. Zonele muntoase au o mai mare predispoziție pentru astfel de nume topice primare, zonele de câmpie înregistrând un număr mai mare de toponime compuse și derivate; realitățile geografice estompate au nevoie de informații suplimentare cum ar fi culoarea, poziția, forma, dimensiunea, vechimea, apartenența redată prin derivatele și compusele lor.

În localitățile anchetate, toponimele simple, nederivate provenite de la nume de plante numesc formațiunile ierboase care creșteau sau încă mai cresc pe acele locuri sau descriu, prin metaforizare, natura acestor terenuri:

Aglică „plantă erbacee din familia rozaceelor, cu frunze penate, cu flori albe sau rozalbe, parfumate, dispuse în inflorescențe” (DEX): **Aglicea** (Mal) – teren în pantă, arabil.

Alun „arbust cu frunze rotunde, păroase pe dos, cu flori monoice, cele masculine sub formă de amenți, și cu fructe comestibile (*Corylus avellana*)” (DTB, I, p.14): **Alunu** (RusM) – pârâu, izvorăște din Scărișoara.

Anin, „nume dat mai multor specii de arbori cu frunze ovale, dințate, și cu flori verzui-roșiatice, grupate în amenți (*Alnus*) (< lat. **alpinus*, de la *alnus*) (DEX). Apelativul e cunoscut în microzona de interes și cu varianta *arin*⁸. Alternanța *arin* – *anin* pare să arate că trebuie plecat de la o formă disimilată **alinus* > *arin*, care ulterior s-ar fi asimilat *arin* > *anin*. Ambele forme românești se bucură de mare circulație, *anin* mai ales în Muntenia și Banat (DER): **Anini** (Mal) – teren arabil; (OR) – șes arabil; (Var) – deal cu pădure; *La Ánini* (Glb) – pârâu, izvorăște din Viecsăle și se varsă în Valea Satului.

Brad „arbore din familia pinaceelor care crește în zona muntoasă, înalt până la 50 m, cu tulpina dreaptă, cu frunzele în formă de ace de culoare verde-închis, persistente, cu florile și semințele în conuri (*Abies alba*) (DEX) (v. DTB, I, p. 121): **Brádu** (Ciut) – pârâu, izvorăște din Pădurea Mare; *La Brázi* (Car) – pădure de foioase și conifere, (Glb) – izlaz comunal.

⁸ Pentru frecvența de răspândire, v. Bolocan, Șodolescu-Silvestru 1995, p. 90-91; DTRO, I, p. 252; DTRM, I, p. 206; TTRT (Valea Hășdății), p. 26; TTRT (Sălaj), p. 28-29; Jordan 1963 p. 50; Frățilă 2002, p. 113; Ioniță 1982, p. 152.

Brusture⁹ „numele mai multor plante erbacee cu frunze foarte mari și late, cu flori purpurii sau violete, dispuse în inflorescențe sferice și țepoase, folosite pentru proprietățile lor medicinale” (DEX). Pentru originea apelativului, v. Brâncuș, 1983, p. 48-49; vezi și Frățilă, 1995, p. 179: **Brústuru** (Măr) – afluent al Pârâului Șucu.

Caprifoi¹⁰ „arbust cu flori albe, gălbui sau roșietice, parfumate, cultivat ca plantă ornamentală (*Lonicera caprifolium*) (< lat. *caprifolium*)” (DEX) (cf. și Densusianu 1915, p. 63): **Caprafoi** (PoiMr) – pârâu, izvorăște din Bloju și se varsă în Bistra (După s. *caprafoi*, varianta a lui *caprifoi*).

Carpén „arbore înalt, cu frunze ovale dințate și cu flori grupate în amenți, cu lemnul tare și alb, cu dungi argintii și adâncituri pe trunchi, întrebuințat la construcții și în rotărie; cărpinar (*Carpinus betulus*)” (< lat. *carpinus*) (DEX): **La Cárpen** (Măr) – teren arabil., **La Carpeni** (Car) – teren arabil.

Cucută (art.) „plantă erbacee otrăvitoare din familia umbeliferelor, cu miros caracteristic, cu frunze mari, flori albe și fructe brune-verzui, întrebuințată ca medicament; dudău, buciniș (*Conium maculatum*) (< lat. **cucuta* (= *cicuta*)) (DEX): **Cucúta** (Bor) – pădure de foioase.

Curpen (neart.) „arbust cu tulpina subțire, agățătoare și ramificată, cu frunze compuse, cu flori mari, violete sau albe, în panicule (*Clematis vitalba*)” (cf. alb. *kurpen*) (DEX): **Curpenu** (Obr) – pârâu.

Ferigă „nume dat mai multor specii de criptogame vasculare cu frunze mari și dințate, pe dosul cărora se găsesc sporangi cu spori (< lat. *felix*, *-icis*) (DEX): **Fériga** (Zăv) – teren în pantă, **Ferigi** (Glb) – teren mlăștinos arabil.

Foionfiu¹¹ sinonim al lui *saschiu* „numele a două plante erbacee cu tulpina întinsă pe pământ și cu frunze persistente lucioase, una cu flori albastre (*Vinca herbacea*), cealaltă cu flori albastre, roșii sau albe (*Vinca minor*)” (DEX, cf. și DTB, IV, p. 62): **Foionfiu** (Bcv) – teren în pantă cu fânețe, **Fonfiu** (Glb) – izvor, afluent al pârâului Măcieșu (După s. *fonfiu*, varianta a lui *foionfiu*).

Frasin¹² „arbore cu tulpina dreaptă, cilindrică, cu coroana rară, frunze compuse, flori unisexuate lipsite de corolă și fructe alungite, cu lemnul elastic, folosit în industrie (*Fraxinus excelsior*) (< lat. *fraxinus*) (DEX): **Frásina** (Băț) – parte de sat în majoritate locuită de țigani. Numele vine de la pădurea de frasini care odinioară ar fi existat aici, lemnul fiind folosit de către meșterii rotari pentru a face roți de căruță, **Frasini** (M) – fânețe pe valea râului Stârna, fostă pădure de frasini actualmente loc împădurit; **Frasinu** (OR) – poiană în Valea Jgheabului.

Gorun¹³ „specie de stejar cu trunchiul drept, cu frunze ovale, lobate pe margine și cu fructul o ghindă (*Quercus petraea*)” (DEX): **Goruni** (Glb) – crac de deal; **Gorunu** (Bor) – vârf de deal.

⁹ Pentru aria de răspândire a apelativului în toponimie, v. DTB, I, p. 133; DTRO, I, p. 388; DTRM, I, p. 350; TTRT (Sălaj), p. 47; Iordan 1963, p. 62; Frățilă 2002, p. 114-115. Apelativul *brusture* este înregistrat și cu variantele populare *bruscan*, *bruscălan* (cf. DTB, I, p. 132-133) și *brustan*, *brustulan* (cf. DTRO, I, p. 388).

¹⁰ Apelativul este răspândit în toponimia Banatului (cf. DTB, II, p. 7) și a Olteniei (cf. DTRO, II, p. 41) nefiind înregistrat pentru Transilvania și Muntenia de TTRT (Valea Hășdății), TTRT (Sălaj) și DTRM, II.

¹¹ Apelativul este înregistrat cu varianta *foienfir* de DTRO, III, p. 91, iar pentru Transilvania nu este înregistrat de TTRT (Valea Hășdății) și TTRT (Sălaj).

¹² Apelativul este cunoscut pe tot cuprinsul țării, fapt demonstrat și de toponimie, cf. DTB, IV, p. 64-65; DTRO, III, p. 95-98; TTRT (Sălaj), p. 133; Frățilă 2002, p. 119.

¹³ Răspândirea în toponimie a apelativului este destul de mare, cf. DTB, IV, p. 118-119; DTRO, III, p. 154-155; Frățilă 2002, p. 119; TTRT (Sălaj), p. 145-146, iar în TTRT (Valea Hășdății) apare doar cu varianta fonetică *gorón*.

Handră „iarbă ce crește prin grâu, agățându-se de el și încurcându-l” (DAR): **Hándre** (Măr) – fânețe.

Iederă „specie de arbust târâtor sau agățător, cu frunze verzi strălucitoare și cu flori mici, galbene-verzui, adesea cultivat ca plantă decorativă (*Hedera helix*)” (< lat. *hedera*) (DEX): **Iedera** (Bor) – pădure amestec.

Jneapăn „arbust cu tulpină ramificată, cu crengile plecate la pământ și cu frunze aciculate, răspândit în regiunile alpine; jep” (< lat. *juniperus*) (DEX): **Jneápăn** (M) – pășune cu jnepeni către Valea Rea, de la Zănoaga înspre vârful Sturu; **Jneapănu** (VB) – deal cu pădure de jnepeni.

Lușcă „floare de primăvară, asemănătoare cu ghiocelul (*Leucojum vernum*); ghiociei bogăți, luște, lușcuțe (DRAM): **Lușca** (Bcv) – deal cu fânețe.

Măceș¹⁴ „gen de arbuști cu spini, cu flori roșii, trandafirii, galbene sau albe și cu fructe roșii; trandafir sălbatic, cacadâr, rujă” (DEX): **Măceșu** (Glb) – pârau, colectează apele pâraielor Valea din Izlaz și Valea din Țarină și se varsă în Bistra.

Mălin „arbust, sau arbore mic din familia rozaceelor” (DEX): **Mălin** (Bor) – crac de deal cu pădure.

Mesteacăn¹⁵ „arbore cu scoarța albă, cu lemnul alb, gălbui sau roșiatic, cu ramuri flexibile, cu frunze verzi-cenușii și cu flori grupate în amenți (*Betula verrucosa*)” (DEX): **Măstăcăni** (M) – șes arabil, (Var) – pășune; **Mesteacănu** (Iaz) – izlaz.

Mătrăgună „plantă erbacee otrăvitoare din familia solanaceelor, cu flori brune-violete care conțin atropină și cu fructe negre, lucitoare, întrebuințată în medicină pentru proprietățile ei antiseptice și cardiace; beladonă, doamna-codrului, doamnă-mare (*Atropa belladonna*)” (cf. alb. *matërgonë*) (DEX): **Mătrăgúna** (OR) – pârau; (Mal) – deal cu fânețe.

Merisor¹⁶ „mic arbust din regiunile muntoase, cu frunze persistente, cu flori albe sau roz și cu fructe comestibile în formă de boabe roșii” (DEX): **Merisoru** (Glb) – deal și pârau, se varsă în Bistra.

Paltin „numele a doi arbori: a) arbore înalt, cu frunzele crestate adânc, cu florile mici și fructele prevăzute cu aripi, având trunchiul din lemn tare, folosit la fabricarea mobilei, a unor instrumente muzicale etc.” (*Acer pseudoplatanus*); (DEX): **Páltinu** (Bor) – pădure de foioase și conifere; (Glb) – deal.

Pin (pl.) „arbore din familia pinaceelor, înalt până la 40 de metri, cu frunze persistente în formă de ace lungi, cu scoarța roșcată și lemnul rezistent (*Pinus silvestris*)” (< lat. *pinus*) (DEX): **La Pini** (Bor) – pădure de rășinoase.

Plută „specie de plop ale cărui ramuri cresc aproape de la baza trunchiului, dând coroanei o formă de piramidă lungă și îngustă; plutaș” (*Populus pyramidalis*) (DEX): **La Plută** (Car) – loc.

Plop „nume dat mai multor specii de arbori înalți, cu ramuri subțiri (îndreptate în sus), cu scoarța netedă, alb-cenușie și cu frunzele oval-lanceolate, argintii pe partea inferioară, cu pețiolul lung și flori crescute în amenți (*Populus*)” (DEX): **Plópi** (Măr) – deal cu fânețe. **Plópii** (Bor) – pădure de foioase și conifere.

Răchită¹⁷ „nume dat mai multor specii de salcie cu frunze înguste și lunguiețe, cu ramuri subțiri și elastice, folosite ca material de împletit (*Salix*)” (< bg., scr. *rakita*) (DEX): **Răchíta**

¹⁴ Pentru răspândirea acestui apelativ în toponimie, v. DTB, VI, p. 20; DTRO, IV, p. 174-175; Iordan 1963, p. 82, 380; 551; Ioniță 1972, p. 28.

¹⁵ Apelativul compune numeroase nume de locuri pe întreg cuprinsul țării, cf. DTB, VI, p. 39-40; DTRO, IV, p. 229; TTRT (Valea Hășdății), p. 77; TTRT (Sălaj), p. 197-198; Ioniță 1982, p. 193, 45, 164.

¹⁶ Apelativul compune nume de locuri în Banat și Oltenia, cf. DTB, VI, p. 32; DTRO, IV, p. 219; Ioniță 1972, p. 28.

(Bor) – pădure de foioase, **Răchii** (Dlc) – grădini, teren arabil mlăștinos; (TRu) – fânețe; **La Răchii** (Car) – teren arabil.

Rogoz¹⁸ „gen de plante erbacee cu tulpina în trei muchii, cu frunzele lungi și cu flori monoice grupate în spice (*Carex*); plantă din acest gen”, „numele mai multor plante erbacee care cresc prin mlaștini, fânețe umede” (DTB, *litera R*, p. 311) după care s-a refăcut un sg. *Rogoaza* (< sl. *rogozŭ*) (DEX): **Rogoáza** (Bcv) – teren mlăștinos; (Glb) – teren mlăștinos.

Salcie „numele mai multor specii de arbori și de arbuști cu ramuri lungi, subțiri și mlădioase, cu frunze lanceolate și cu flori galbene-verzui dispuse în mâțișori, care cresc la marginea apelor (*Salix*); arbore aparținând uneia dintre aceste specii” (DEX): **La Sălcie** (Car) – loc în Caransebeș.

Sânger „arbust cu ramuri drepte, roșii toamna și iarna, cu frunzele de obicei ovale, vara verzi și toamna roșii, cu flori albe și fructe drupe negre (*Cornus sanguinea*)” (DEX. și TTRT (Sălaj), p. 287): **Sângeru** (TRu) – deal.

Smidă¹⁹, cu pl. *smizi* pentru *smide* „desiș format din arbori tineri sau din tufe de spini, de zmeură” (DEX): **Smizi** (Mal) – pădure de aluni.

Spin (pl.) „nume dat mai multor plante erbacee sau lemnoase care au spini, plantă erbacee din familia compozeelor, cu tulpina spinoasă și ramificată, cu frunze dințate și spinoase și cu flori roșii, dispuse în capitule (*Carduus acanthoides*)” (< lat. *spinus* „prun sălbatic”) (DEX): **La Spini** (Bor) – pășune.

Ulm „nume dat mai multor specii de arbori și de arbuști cu scoarța în general netedă, cu coroana stufoasă, cu frunze alterne și asimetrice zimțate pe margini, albicioase și cu peri moi pe dos, al căror lemn tare este folosit în rotărie (*Ulmus*)” (DEX): **Ulm** (Zg) – terenuri arabile.

Viță (de vie) „nume dat mai multor plante perene cu rădăcina puternică, cu tulpina lipsită de susținere proprie, cu lăstari subțiri și frunze mari, lobate și cu fructele în formă de ciorchine, care se cultivă într-un număr mare de soiuri și de varietăți pentru producția de struguri și de vin; vie (*Vitis*)” (DEX): **La Vii** (Zer) – teren agricol. Denumirea locului își are originea într-o frumoasă poveste de dragoste pe care o aflăm din cartea prof. Groza (Groza, Rădulescu 2004, p. 43-46). O mlădiță de salcie a fost plantată pe locul în care a fost înmormântată o frumoasă rusoaică.

De la o plantă medicinală se poate folosi partea aeriană, cea subterană, frunza, mugurii, florile, fructul, sămânța sau scoarța. Toponime precum: **Rădăcini** (VB) – stăvilar pe Bistra; **Rădăcina** (Bor) – pădure de foioase și conifere; **Scoarța** (TRu) – pârau, izvorăște din Valea Scoarța și se varsă în Sebeș; (Mal) – pădure de foioase, au fost înregistrate și în localitățile noastre.

Concluzii

Din punct de vedere structural sau tipologic se poate observa că toponimele noastre au la bază un apelativ pe care îl numesc fie direct, fie prin intermediul unui nume de persoană. Numărul foarte mare al apelativelor care, prin onimizare, au devenit antroponime, împiedică determinarea cu exactitate a unei baze antroponimice sau apelative. Cu precădere în toponimia

¹⁷ Apelativul este larg răspândit în toponimie, cf. Iordan 1963, p. 100, 353, 381, 385, 398, 438, 458, 472, 480, 543, 548; Ioniță 1972, p. 33; DTB, *litera R*, p. 286-187; TTRT (Valea Hășdății), p. 97; TTRT (Sălaj), p. 271.

¹⁸ Arbănași 2002, p. 157 îl înregistrează cu forma Rogoziște, v. și Iordan 1963, p. 383; Ioniță 1982, p. 27, 30, v. și TTRT (Valea Hășdății), p.100; TTRT (Sălaj), p. 280.

¹⁹ Apelativul a fost înregistrat de lucrările de specialitate, cf. Iordan 1963, p. 61; Ioniță 1972, p. 35; TTRT (Sălaj), p. 291-292.

minoră, toponimizarea antroponimelor reprezintă o modalitate importantă de formare a numelor de locuri. Doar printr-o cercetarea atentă în teren a numelor, precum și a documentelor istorice vom putea stabili corect originea acestor toponime.

Numele de locuri din această categorie sunt mai vechi decât cele derivate și compuse, ele stând la baza formării acestora din urmă. O parte din ele se află în stadiul posttoponimic, fiind chiar resemantizate.

Din punct de vedere formal, toponimele din această categorie pot fi identice cu apelativele din care provin. Astfel ele pot fi grupate în:

- toponime provenite de la nume de plante cu **formă de singular**: *Aglicea* (Mal), *Alunu* (RusM), *Brădu* (Ciut), *Brústuru* (Măr), *Caprafoi* (PoiMr), *La Cárpen* (Măr), *Cucúta* (Bor), *Curpenu* (Obr), *Fériga* (Zăv), *Foionfiu* (Bcv), *Fonfiu* (Glb), *Frásina* (Băt), *Frasinu* (OR), *Iedera* (Bor), *Jneápăn* (M), *Jneapănu* (VB), *Lușca* (Bcv), *Măceșu* (Glb), *Mălin* (Bor), *Mesteacănu* (Iaz), *Mătrăgúna* (OR), *Merișóru* (Glb), *Páltinu* (Bor), *La Plútă* (Car), *Răchíta* (Bor), *Rogoáza* (Bcv) (Glb), *La Sálcie* (Car), *Sângeru* (TRu), *Ulm* (Zg).

- toponime provenite de la nume de plante cu **formă de plural**: *Anini* (Mal), *La Ánini* (Glb), *La Brázi* (Car) (Glb), *La Carpeni* (Car), *Ferigi* (Glb), *Frasini* (M), *Hándre* (Măr), *Măstăcăni* (M), *La Píni* (Bor), *Plópi* (Măr), *Plópii* (Bor), *Răchít* (Dlc), *La Răchíți*, *Smízi* (Mal), *La Spíni*, *La Vii* (Zer).

Fitonimia localităților anchetate are la bază apelative ce dovedesc bogăția florei locale, acestea denumind *păduri*, *arbori*, *arbuști*, *pomi*, *flori*, *legume*, *cereale* etc. Din plantele medicinale și aromatice, dar și din legume, fructe, sau din semințe, substanțele active sau nutritive sunt mai bine asimilate de către organismul nostru, constituind principiul unei vieți sănătoase. Microtoponimele din zona de interes păstrează forme unice, reînviind practici străvechi care vorbesc despre felul în care, experimental, omul a învățat să-și aleagă din mediul înconjurător cele mai utile plante în scop profilactic sau curativ.

Bibliografie selectivă

Bolocan, Gh. 1978. *Toponime compuse: modele cu prepoziții*, în *Limba română*, XXVII, nr. 1, p. 91-96.

Bolocan, Gh.; Șodolescu-Silvestru, Elena. 1995-1996. *Dicționarul entopic al limbii române*, SCO, I, p. 67-101; SCO, II, p. 179-239.

Bolocan, Gh. 1997. *Despre articularea numelor de locuri în LR*, 1977, nr. 4, p. 379-385.

Arbănași, M. 2002. *Structura semantică a apelativelor din zona submontană a Mehedințiului*, în SCO, nr. 7, p. 133-172.

Drincu, Sergiu. 1998. *Derivarea cu prefixe de la latină la română*, Timișoara: Editura Amfora.

Eremia, A. 1970. *Nume de localități: studiu de toponimie moldovenească*, Chișinău: EȘ.

Florea, Viorica. 1970. *Derivatele toponimelor în raport cu cele ale apelativelor în română*, în *Actele Congresului Internațional de Filologie Romanică*, vol. II, București: EA, p. 1137-1141.

Frățilă, Vasile. 2002. *Studii de toponimie și dialectologie*, Timișoara: Ed. Excelsior Art.

Goicu, Viorica. 2002. *Derivarea cu sufixe neologice în româna contemporană*, Timișoara: Ed. Augusta.

Graur, Al. 1972. *Nume de locuri*, București: EȘ.

Groza, Liviu; Rădulescu, Mihail. 2004. *Legendă și istorie în Banatul grăniceresc*, Lugoj: Editura Dacia Europa Nova.

- Ioniță, Vasile. 1972. *Glosar toponimic Caraș-Severin*, Reșița: Ed. Casa Corpului Didactic.
 Ioniță, Vasile. 1982. *Nume de locuri din Banat*, Timișoara: Ed. Facla.
 Jordan, Iorgu. 1963. *Toponimia românească*, București: EA.
 Sala, Marius. 1958. *În legătură cu raportul dintre evoluția apelativelor și a toponimelor*, în SCL, IX, nr. 3, p. 337-348.
 Toma, I. 1979. *Toponimia Olteniei*, Craiova.
 Tomici, Mile. 2006. *Onomastica sârbilor și a croaților din România*, București: EA.
Utilizarea plantelor medicinale în terapie (curs):
<http://www.medplanet.dbioro.eu/doc/curs%20%20utilizari%20fitoterapeutice.pdf>

Sigle și abrevieri bibliografice

- DEX = *Dicționarul explicativ al limbii române*, București: Univers Enciclopedic, 2016.
 DRAM = Dorin Ștef. 2011. *Dicționar de regionalisme și arhaisme din Maramureș*, Baia Mare: Editura Ethnlogica.
 DTB, litera R = Vasile Frățilă, Viorica Goicu, Rodica Suflețel. 2002. *Dicționarul toponimic al Banatului (R)*, în SCO, nr. 7, p. 267-327.
 DTB, VI = Vasile Frățilă, Viorica Goicu, Rodica Suflețel. 1989. *Dicționarul toponimic al Banatului, VI (M-N)*, Timișoara: TUT.
 DTRM, I = *Dicționarul toponimic al României. Muntenia*, vol. I, București: EA, 2005, vol. II, București: EA, 2007 (coordonator Nicolae Saramandu).
 DTRO = *Dicționarul toponimic al României. Oltenia*, Craiova: Ed. Universitaria, I-II, 1993; III, 2001; IV, 2003; V, 2004; VI, 2006; VII, 2007 (coordonator Gh. Bolocan).
 TTRT (Sălaj) = Dumitru Loșonți, Sabin Vlad. 2006. *Tezaurul toponimic al României: Transilvania (TTRT): județul Sălaj*, București: EA.,
 TTRT (Valea Hășdății) = Dumitru Loșonți, Sabin Vlad. 2006. *Tezaurul toponimic al României: Transilvania (TTRT): Valea Hășdății*, București: EA.

Sigle pentru localitățile anchetate

Băuțar = (Băț)	Obreja = (Obr)
Borlova = (Bor)	Ohaba = (O)
Bucova = (Bcv)	Oțelu Roșu = (OR)
Caransebeș = (Car)	Poiana Mărului = (PoiMr)
Cicleni = (Cic)	Preveciori = (Prev)
Cireșa = (Cir)	Rusca Montană = (RusM)
Ciuta = (Ciut)	Ruschița = (Rusț)
Cornișoru = (Crn)	Turnu Ruieni = (TRu)
Dalci = (Dlc)	Valea Bistrei = (VB)
Glimboca = (Glb)	Vama Marga = (VMg)
Iaz = (Iaz)	Var = (Var)
Măgura = (Măg)	Voislova = (Vos)
Mal = (Mal)	Zăvoi = (Zăv)
Marga = (M)	Zervești = (Zer)
Măru = (Măr)	Zlagna = (Zg)